

і негативних наслідків втрати трудової книжки, її фізичного пошкодження, фальсифікації та внесення недостовірних відомостей до цього документ.

### ***Список використаної літератури:***

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (Дата звернення: 03.05.2021).
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1217-20> – Text (Дата звернення: 03.05.2021).
3. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zaprovadzhennya-obliku-trudovoyi-diyalnosti-pracivnika-fizichnoyi-osobi-pidpriyemcy-fizichnoyi-osobi-yaka-zabezpechuye-sebe-robotoyu-samostijno-v-elektronnij-formi-i271119> (Дата звернення: 03.05.2021).

**Ключові слова:** трудова книжка; електронна трудова книжка; облік трудової діяльності; працівник; роботодавець.

**Ключевые слова:** трудовая книжка; электронная трудовая книжка; учет трудовой деятельности; работник; работодатель.

**Key words:** employment record book; electronic employment record book; accounting of work activity; worker; employer.

### ***БОРИЧЕНКО КАТЕРИНА ВАЛЕРІЇВНА***

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,  
доктор юридичних наук, доцент*

## **ЩОДО НЕЗМЕНШУВАНOSTІ ЗМІСТУ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ**

Варто констатувати, що питання відповідності національного законодавства у сфері соціального захисту населення відповідним міжнародним стандартам у науці права соціального забезпечення не є новим, що зумовлено їх значенням для глобалізаційних процесів, піднесення рівня соціального захисту в Україні на більш високий рівень, забезпечення ефективного задоволення потреб населення у соціальній підтримці.

Так, міжнародні стандарти як певні загальні принципи, характеристики, які стосуються діяльності соціально-зобов'язаних суб'єктів чи її результатів, з метою досягнення оптимального рівня впорядкованості у сфері соціального захисту системно застосовуються у правотворчій діяльності компетентних суб'єктів, правотлумаченні, правозастосуванні. В якості прикладів можна навести Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2011 року № 20-рп/2011 [1], від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 [2], від 7 листопада 2018 року № 9-р/2018 [3], постанови Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 240/6263/18, від 20 червня 2020 року у справі № 160/8324/19 тощо, висновки у яких

зроблені саме на підставі дослідження змісту міжнародних стандартів права на соціальний захист.

Не дивлячись на універсальність міжнародних стандартів права на соціальний захист їх зміст не є незмінним. Вони постійно підвищуються одночасно з досягненням суспільством більш високого рівня розвитку. Міжнародні стандарти права на соціальний захист не є закоренілою категорією та можуть бути змінені як самим нормотворчим суб'єктом у зв'язку з розвитком суспільства, так і законодавством конкретної держави, яка взяла на себе зобов'язання щодо їх дотримання. Не потребує особливих пояснень той факт, що відповідні відмінності можуть бути запроваджені у національній юридичній практиці лише в сторону покращення становища людини – закріплення більш високого рівня соціального захисту у законодавстві держави, порівняно з міжнародно-правовим актом. Зворотна ситуація неприпустима.

Так, мінімальний стандарт тривалості оплачуваної відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, визначений положеннями Конвенції МОП № 183 про перегляд Конвенції (переглянутої) 1952 року про охорону материнства 2000 року, законодавством України суттєво збільшений. Відповідно до ст. 17 Закону України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року, ст. 25 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23 вересня 1999 року, ст. 8 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21 листопада 1992 року відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами в Україні та відповідна допомога надається протягом 126 днів тобто 18 тижнів, що перевищує встановлений на міжнародному рівні стандарт на 4 тижні.

Відповідні відмінності в обсязі стандартів права на соціальний захист, що встановлюються як при їх перегляді, так і в процесі застосування у національній юридичній практиці, зумовлені, у першу чергу, тим, що інтерес людини у визначенні їх (стандартів) змісту має первинне значення порівняно з інтересами держави і суспільства. Відповідний принцип (ознака) міжнародних стандартів у цілому та стандартів у сфері соціального захисту зокрема закріплений також нормативно. Так, відповідно до ст. 3 Конвенції ООН про права дитини 1989 року в усіх діях щодо дітей, незалежно від того здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Статтями 1, 2 Конвенції МОП № 117 про основні цілі та завдання соціальної політики 1962 року також передбачено, що вся політика повинна, передусім, спрямовуватися на досягнення добробуту й розвитку населення, а також на заохочення його прагнення до соціального прогресу, при плануванні економічного розвитку основною метою, на досягнення якої він спрямований, має визначатися підвищення рівня життя населення.

Водночас не дивлячись на першочерговість інтересів людини при визначенні змісту міжнародних стандартів відповідних прав особливо у сфері соціального захисту, на жаль, варто констатувати, що все ж

зобов'язання держави, які вони беруть на себе при ратифікації міжнародно-правових актів, які їх закріплюють, можуть відрізнятися виходячи з їх економічних можливостей. Так, у Загальній декларації прав людини 1948 року вказано, що кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення та здійснення необхідних для підтримки її достоїнства та вільного розвитку особистості прав в економічній, соціальній та культурній сферах, за сприянням національних зусиль та міжнародного співробітництва і відповідно до структури та ресурсів кожної держави.

Схожі за змістом положення закріплені Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, відповідно до якого держави-учасниці вживають належних заходів щодо забезпечення здійснення права кожного на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, визнаючи важливе значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, ґрунтованого на вільній згоді (ст. 11). Крім того, з метою забезпечення цього права, визнаючи особливе місце у ньому права кожної людини на свободу від голоду, на держави покладається обов'язок вживати як індивідуально, так і в порядку міжнародного співробітництва необхідних заходів, які мінімально включають в себе програми поліпшення методів виробництва, зберігання і розподілу продуктів харчування, забезпечення справедливого розподілу світових запасів продовольства відповідно до потреб і з урахуванням проблем країн, як імпортуючих, так і експортуючих продукти.

Жодних конкретних зобов'язань держави щодо дотримання названих стандартів права на соціальний захист відповідними міжнародними актами не визначено, не встановлена мінімальна межа зусиль держави, які мають вживатися з визначеною метою, що свідчить про неконкретність обов'язків держави, взятих на себе при ратифікації відповідних міжнародно-правових актів. Крім того, обсяг відповідних дій з боку держави залежить від її національних особливостей – державного устрою, форми правління, стану розвитку економіки тощо, що не сприяє уніфікації системи соціального захисту у світі.

Не сприяють однозначності у визначенні змісту стандартів права на соціальний захист застосування у тексті міжнародно-правових актів про права людини оціночних понять таких, як: «максимально можлива міра», «достатній життєвий рівень», «достатнє харчування», «неухильне поліпшення умов життя», «належні заходи», «найбільш досяжний рівень» і т. д. Застосування названих категорій при визначенні змісту міжнародних стандартів права на соціальний захист призводить до того, що різними суб'єктами (управомоченою особою, уповноваженими органами, на які покладено обов'язок досягнення відповідних стандартів у процесі своєї діяльності, судами, контролюючими суб'єктами, уповноваженими на здійснення нагляду і контролю за дотриманням державами міжнародних зобов'язань тощо) відповідні поняття оцінюються виходячи з їх внутрішнього переконання, що фактично унеможливає їх одноманітне розуміння, уникнення спорів у цій сфері та як

наслідок уніфікацію правового регулювання відносин у сфері соціального захисту незалежно від країни його здійснення.

У цьому аспекті варто зазначити, що неможна погодитися з застосуванням у сучасних умовах окремих міжнародних стандартів права на соціальний захист при проведенні реформування соціально-забезпечувального законодавства, формування одноманітної практики його застосування. Так, у Рішенні Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 йдеться, що виходячи зі змісту ст. 22 Загальної декларації прав людини, п. 1 ст. 2 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, одним з визначальних елементів у регулюванні суспільних відносин у соціальній сфері є дотримання принципу пропорційності між соціальним захистом громадян та фінансовими можливостями держави, а, отже, соціальні права людини не є абсолютними – механізм їх забезпечення може змінюватися відповідно до критеріїв пропорційності та справедливості [1], які, на жаль, нічим не закріплені. Водночас, застосовуючи відповідні міжнародні стандарти у правотворчій, правотлумачній та правозастосовній діяльності варто пам'ятати, що Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права були проголошені більше як 50 років тому, а тому є лише базисом для розробки більш сучасних та значно вищих міжнародних стандартів у сфері соціального захисту, які повинні застосовуватись у процесі гармонізації чинного національного галузевого законодавства, задля фактичного забезпечення пріоритету інтересів людини перед державними та суспільними.

### **Список використаної літератури:**

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 26 грудня 2011 року № 20-рп/2011. *Офіційний вісник України*. 2012. № 3. Ст. 100.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 11. Ст. 422.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 7 розділу II Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 7 листопада 2018 року № 9-р/2018. *Офіційний вісник України*. 2018. № 95. Ст. 58.

**Ключові слова:** соціальний захист, стандарт, міжнародні стандарти права на соціальний захист, гармонізація.

**Ключевые слова:** социальная защита, стандарт, международные стандарты права на социальную защиту, гармонизация.

**Key words:** social protection, standard, international standards of the right to social protection, harmonization.

### **ГУДЗЬ АННА ОЛЕКСАНДРІВНА**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,  
кандидат юридичних наук*

### **ГУДЗЬ ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
аспірантка кафедри трудового права та права соціального забезпечення*

## **МЕЖІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В РАМКАХ ПРЕДМЕТУ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

На сьогоднішній день у науковій літературі сформувалось два підходи до визначення меж правового регулювання відносин у сфері соціального обслуговування в рамках предмету права соціального забезпечення.

Перший (класичний) зводиться до необхідності відмежування власне соціальної послуги від послуг, які надаються в рамках цивільного права на основі таких відмінних ознак, як оплата. Так, соціальна послуга надається, відповідно до законодавства, безкоштовно для визначених категорій населення з метою задоволення їх специфічних потреб. Натомість, відносини із надання послуг на платній основі становлять предмет цивільного права [1, с. 143]. У даній позиції в основу покладений принцип аліментарності соціального обслуговування – його безоплатності та безеквівалентності. Продовжити цю думку слід міркуваннями Ю. Б. Корсаненкової, яка зазначає, що прагнення законодавця перенести сферу соціального обслуговування в площину договірного регулювання через зниження соціальної функції держави може змінити весь механізм правового регулювання даної сфери, що призведе до трансформації структури комплексного інституту соціального обслуговування, а можливо – до його втрати [2, с. 45]. Більше того, як слушно стверджує Т. К. Миронова, це слугує загрозою тому, що із сфери дії норм права соціального забезпечення може бути виведена велика частина соціальних послуг, що зумовить обмеження кожного у праві на соціальний захист, гарантованого на конституційному рівні держави [3, с. 158].

До речі, стосовно оплатного характеру соціальної послуги оригінально розмірковує у своїй роботі А. В. Барков, вважаючи взагалі розподіл